

Janez Bečaj

Filozofska fakulteta

Predlog raziskave s socialnopsihološkega vidika

Problem:

- Slaba iniciativnost pri učencih
- Zatekanje učitelja k avtoriteti

Cilj:

- Izboljšanje pedagoške komunikacije
- Povečevanje učenčeve argumentacijske kompetentnosti

Z vidika socialne psihologije lahko predpostavljamo, da je obravnavani problem najtesneje povezan s splošnimi značilnostmi slovenske kulture in položajem otroka v njej ter na drugi strani tudi s specifično kulturo naše osnovne šole. Za ustrezno razumevanje problema in za iskanje primernih rešitev bi bilo potrebno bolj natančno vedeti, kateri so tisti dejavniki, ki po eni strani določajo trenutno stanje, in na drugi strani odločajo o tem, kakšne so pravzaprav možnosti njegovega spreminjanja. Z vidika socialne psihologije je to predvsem sklop različnih vrednot, prepričanj, predstav in podobnih pojavov, ki skupaj sestavljajo *socialno realnost* ali kulturo šolskega prostora. (Dober pregled tovrstnih raziskav najdemo v Hamilton, Richardson: Effects of teh Culture in Two Schools on teh Process and Outcomes of Staff Development, Teh elementary School Journal, Vol.95, No.4, 1995).

Posebne pomena znotraj kulture je komuniciranje. Tega ne razumemo kot vzrok za značilno stanje, zaradi česar ga seveda tudi ne vidimo kot izključno sredstvo za njegovo spreminjanje. Pač pa je analiza komuniciranja s socialnopsihološkega vidika izrednega pomena za uvid v določene kulturne posebnosti. Neposredno merjenje kulture je namreč zelo težko, ker je ena od pomembnih lastnosti kulture njena nezavednost, kar pomeni, da udeleženci procesa največkrat preprosto ne znajo ustrezno razložiti, kaj jih pri njihovem delu pravzaprav najbolj odločno usmerja. Ker je komuniciranje osnovno sredstvo izvajanja vzgojno-izobraževalnega procesa, mora biti iz njega tako ali drugače razvidno, katera prepričanja (vrednote, predstave, stališča, stereotipi, predsodki ipd.) vodijo v skupnem delu tako učitelja kot otroka in njegove starše.

Z vidika socialne psihologije ter komunikacije bi bilo smiselno posvetiti pozornost naslednjim temam:

- Kakšne so predstave, vrednote in prepričanja učiteljev o primernih načinih dela z otroki, o lastni odgovornosti, o primernih oblikah discipline, o tem, kakšno je primerno znanje, učenčeva aktivnost, kakšna je dobra oz. pravilna vzgoja, vodenje ipd.
- Kakšna je učiteljeva samopodoba?
- Kakšna je otrokova samopodoba?

- Kakšni so značilni komunikacijski vzorci med učenci in učitelji?
- Bolj specifično bi nas zanimalo tudi, kakšna je predstava učiteljev o funkciji sporočilnosti v učno-vzgojnem procesu. Npr., ali je bolj pomembno, da je sporočilo pravilno po svoji vsebini, ali pa je pomembnejše, da je sporočilo jasno, razumljivo, zaokroženo, smiselno? Prav tako bi bilo zanimivo izvedeti, ali ima otrokovo izražanje predvsem (kontrolno) funkcijo nabiranja znanja ali pa predstavlja sredstvo, s katerim otrok oblikuje svojo, specifično individualnost.

Tovrstne značilnosti nas zanimajo predvsem zato, ker vemo, da je kultura določenega socialnega prostora dokaj stabilen in predvsem čustveno nabit pojav, katerega ni mogoče spreminjati na hitro in ki posebej zaradi svoje čustvene zasidranosti (prepričanja in z njimi povezane vrednote in stališča) niso spremenljive zgolj z racionalnimi posegi. Šele na osnovi poznavanja kulture določenega socialnega prostora je mogoče ugotavljati kateri cilji ali pa poti do njih so sploh možni, tako kratko- kot dolgoročno.

Nekateri od teh problemov so v našem prostoru že obdelani ali pa se rešujejo (npr. otrokova samopodoba). V tem delu raziskave bi se zdelo smiselno usmeriti pozornost predvsem na tiste posamezne elemente šolske kulture, ki še niso zadostno obdelani in so neposredno ali posredno povezani z izhodiščnim problemom. To so:

- Glavne vrednote in prepričanja, ki vodijo učitelja pri delu z otrokom (zlasti v povezavi s problemom učiteljeve avtoritete ter otrokove argumentacijske kompetentnosti).
- Učiteljeva samopodoba (razumevanje lastne odgovornosti, cilji, ideali).
- Značilnosti komuniciranja v šolskem prostoru (z vidika šolske kulture).

Predvideni instrumentarij

Kot je bilo že omenjeno, je glavni problem raziskovanja dejavnikov, ki sestavljajo kulturo, stopnja njihove nezavednosti. Zato bi pozornost usmerili predvsem na analizo komuniciranja med učiteljem in otrokom, med učitelji, otroki in po možnosti tudi na komuniciranje med učitelji in starši. Po ugotovitvah sodobnega raziskovanja s področja proučevanja kulture (npr. Luckmann) je prav komuniciranje glavno sredstvo za sporočanje, prenašanje in utrjevanje kulturnih dejavnikov. Poleg analize komuniciranja bomo vzporedno uporabili tudi različne instrumente za merjenje osebnih vrednot, prepričanj in šolske kulture. Več vrst informacij potrebujemo za bolj zanesljivo interpretacijo. Usmerjenost vseh teh tehnik je določena z izhodiščnim problemom: slaba iniciativnost učencev ter učiteljevo zatekanje k avtoriteti.

Cilj tega dela raziskave je pojasniti dinamično osnovo obravnavanih problemov, določitev realnih ciljev za spreminjanje tega stanja (dolgoročnih, kratkoročnih) ter oblikovanje možnih načinov za njihovo doseganje.

V letu 1996 bi ob pregledani literaturi oblikovali osnovni instrumentarij.